

ΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΕΞΑΓΩΓΑΙ

Τοῦ κ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ Π. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ

Δρος τῆς Οικονομικῆς Σχολῆς Λουδίου

Μετά τὴν ἐπικύρωσιν τῆς Συμφωνίας τῶν Ἀθηνῶν, τὸ ὄλον θέμα τῆς συνδέσεως τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῆς Ε.Ο.Κ. μετετοπίσθη ἐκ τῆς διαμάχης ὡς πρὸς τὴν σκοπιμότητα τῆς συνδέσεως ἢ μή, εἰς τὴν ἀξιολόγησιν τῆς φύσεως καὶ ἐκτάσεως τῶν ποικίλων ἐπιπτώσεων ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας. Ἡδη, ἡ ζωτικὴ σημασία τοῦ προβλήματος τούτου τείνει νὰ καταστῇ κοινὴ συνείδησις. Αἱ ἐργασίαι καὶ μονογραφαὶ ἐπὶ τῶν προβλημάτων ἐκ τῆς συνδέσεως αὐξάνουν ποσοτικῶς μὲν κατὰ γεωμετρικὴν πρόοδον, ποιοτικῶς δὲ κατὰ ἀριθμητικὴν τοιαύτην. Αἱ κατωτέρω γενικαὶ παρατηρήσεις ἀποβλέπουν ἀπλῶς εἰς τὸ νὰ ἐντοπίσουν ὠρισμένα κρίσιμα σημεῖα τῆς διαδικασίας τῆς σταδιακῆς ἐνοποιήσεως τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας μὲ τὸν χῶρον τῆς Ε.Ο.Κ. Οὕτω, θὰ συμπληρωθῇ τὸ ταχύτερον ἢ προκαταρκτικὴ φάσις τῆς ἐνεργοῦ ἀντιμετωπίσεως τῶν προβλημάτων, δηλαδὴ ἡ ὀρθὴ διάγνωσις αὐτῶν. Ἐν προκειμένῳ ἐπιβάλλεται νὰ τονισθοῦν αἱ ἑξῆς βασικαὶ προϋποθέσεις :

Σήμερον, ἡ νέα Οἰκονομικὴ Ἐπιστῆμη ἀρνεῖται τὴν ὑπαρξιν μηχανισμῶν αὐτομάτου εὐημερίας ἢ μαρασμοῦ. Ἀντιθέτως, εἰς τὸ ἐπίκεντρον τοποθετεῖ τὴν ἐνεργὸν καὶ ἔλλογον οἰκονομικὴν πολιτικὴν, ἣτις βασιζέται εἰς τὴν ἐκλογὴν μεταξὺ τῶν διαζευκτικῶν δυνατοτήτων δράσεως, ἐν γνώσει τοῦ ἀπωτέρου ἀποτελέσματος. Προέχουσα ἄρα εἶναι ἡ σημασία τῆς οἰκονομικῆς ἐρεύνης. Ἐπ' αὐτῆς πρέπει νὰ βασιζέται ἡ οἰκονομικὴ πολιτικὴ τοῦ συγχρόνου κράτους ἐν γένει, καὶ εἰδικώτερον χώρας ὅπως ἡ Ἑλλάς, ἡ ὁποία ἀπεφάσισε διὰ τῆς συνδέσεως τὰ ἐξασφαλίσει εἰς τὸν λαόν τῆς δυτικοευρωπαϊκῶν βιοτικῶν ἐπίπεδον καὶ πολιτιστικὴν στάθμην. Πέραν δὲ τῆς ὀρθῆς στρατηγικῆς τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ἐντὸς τῶν εὐρύτερων πλαισίων, ἀλλὰ ἀμειλίκτων προθεσμίων ἀναπροσαρμογῆς, ἀπαιτεῖται ἡ δημιουργία ἐνημερωμένης περὶ τὰ οἰκονομικὰ προβλήματα κοινῆς γνώμης. Οὕτως, ἡ ἐπιτυχὴς στρατηγικὴ οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως συνίσταται εἰς τὴν ἐκάστοτε ὀρθὴν ἐκλογὴν τοῦ συνδυασμοῦ «πιέσεων» καὶ «πειθοῦς». Ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, οἱ λαοὶ προοδεύουν ὅταν ἐπιδεικνύουν τὴν ἀναγκαίαν θέλησιν πρὸς πρόοδον, ἀποδέχονται τὰ ἀναποφεύκτους θυσίας καὶ διαθέτουν τὴν ψυχολογικὴν καὶ πνευματικὴν εὐκαμψίαν ἀναπροσαρμογῆς εἰς τὰ νέα δεδομένα τῆς προηγμένης κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς ὀργανώσεως.

Δυσχέρειαι ἐκτιμήσεως τῶν ἐπιπτώσεων

Πολλαπλαῖ εἶναι αἱ δυσχέρειαι συλλήψεως καὶ ἀξιολογήσεως τῶν ποικίλων ἐπιπτώσεων, τὰς ὁποίας συνεπάγεται ἡ σύνδεσις, ἰδιαιτέρως δὲ ὅσον ἀφορᾷ τὰς διαρθρωτικὰς μεταβολὰς τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας. Οἱ συνήθεις ποσοτικοὶ δείκται τῶν συνολικῶν μεγεθῶν δὲν ἐκφράζουν ἐπαρκῶς τὴν ἐντόνωσιν ποιοτικῆν χροιάν τῶν ἀπαραιτήτων ὀργανικῶν ἀναπροσαρμογῶν, τῶν ὁποίων ἡ πραγματοποίησις ἀποτελεῖ προϋπόθεσιν ἐπιτυχοῦς συνδέσεως. Μία ἐκ τῶν ὑφισταμένων δυσχερειῶν εἶναι ἡ μεγάλη ἔλλειψις ἀφθόνων καὶ ἀξιοπίστων στατιστικῶν δεδομένων καὶ πληροφοριῶν περὶ τῆς ἑλληνικῆς πραγματικότητος. Μολονότι ἡ ἑλληνικὴ οἰκονομία εὐρίσκεται ἤδη καθ' ὁδὸν πρὸς τὸν ἀνταγωνιστικώτερον χώρον τῆς Ε.Ο.Κ., ἡ οἰκονομικὴ πολιτικὴ ἐξακολουθεῖ νὰ χαράσσεται ἐπὶ τῇ βάσει παλαιότερων δεδομένων, γενικοτήτων ἢ καὶ προσωπικῶν ἐντυπώσεων. Εὐτυχῶς, ἐσημειώθη ἡ ἀπαραίτητος ἀντίδρασις καὶ ἤδη αἱ ἐργασίαι τοῦ Κέντρου Οἰκονομικῶν Ἐρευνῶν διέλυσαν ἀρκετοὺς ἐκ τῶν παλαιῶν μύθων περὶ ἑλληνικῆς οἰκονομίας καὶ ἔθεσαν τὰς βάσεις μιᾶς πραγματικῆς ἐπιστημονικῆς ἀντιμετωπίσεώς των.

Ἐτέρα σοβαρὰ δυσχέρεια διὰ τὴν διερεύνησιν τῶν ἐπιπτώσεων ἐκ τῆς συνδέσεως προκύπτει ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς διαδικασίας τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Τοῦτο διότι τὸ φαινόμενον τῆς οἰκονομικῆς ἐνοποιήσεως εἶναι κατ' ἐξοχὴν δυναμικὸν καὶ πολὺπλοκον. Ἀριθμὸς χωρῶν κινεῖται ταχέως ἐκ τῆς τελωνειακῆς ἐνώσεως πρὸς τὴν πλήρη οἰκονομικὴν ἐνοποίησιν. Ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ σχηματισμοῦ ἐνιαίου οἰκονομικοῦ χώρου, σημειοῦνται πολυάριθμοι ποσοτικαὶ μεταβολαὶ καὶ ποιοτικαὶ ἀλλοιώσεις, τῶν ὁποίων οὔτε τὴν ἔκτασιν οὔτε τὴν φύσιν δυνάμεθα νὰ προβλέψωμεν. Κατὰ τινὰ ἄποψιν, τὰ διαθέσιμα ὄργανα τῆς θεωρητικῆς συλλήψεως τοῦ φαινομένου τῆς οἰκονομικῆς ἐνοποιήσεως ἀπεδείχθησαν σχετικῶς ἀνεπαρκῆ, εἰδικῶς εἰς τὴν περίπτωσιν ἐνοποιήσεως χωρῶν λίαν ἀνίσου οἰκονομικῆς στάθμης. Πιστεύεται, ὅμως, ὅτι ὑπὸ τὴν «πίεσιν» τῶν πραγματικῶν ἐξελίξεων, ἡ θεωρία τῶν οἰκονομικῶν ἐνώσεων θὰ σημειώσῃ πρόοδον εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν νέων καὶ πολυπλόκων φαινομένων. Ἐπίσης, ἄγνωστος παραμένει ὁ ἀριθμὸς τῶν πιθανῶν νέων μελῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος. Θὰ εἶναι βιομηχανικῶς προηγμένα χωρὰ, ἢ σχετικῶς ὑπανάπτυκτοι, ὅπως ἡ Τουρκία, ἡ Ἰσπανία καὶ ἡ Πορτογαλία; Εἶναι ἐνδεχόμενον ἢ Δ. Εὐρῶπῃ νὰ διασπασθῇ μονίμως εἰς δύο ἀντιπάλους οἰκονομικοὺς συνασπισμοὺς, μὲ ὑψηλὸν ἐξωτερικὸν δασμολόγιον καὶ τάσεις αὐταρκειᾶς; Ἐπίσης, ποῖα θὰ εἶναι ἡ οἰκονομικὴ καὶ ἐμπορικὴ πολιτικὴ τοῦ ὑπὸ ἐνοποίησιν ἀνατολικοῦ συνασπισμοῦ, δηλαδὴ τῆς ΚΟΜΕΚΟΝ;

Ἡ ἀπλὴ ἀπαρίθμησις τῶν δυναμικῶν αὐτῶν ἐξελίξεων παρέχει σαφῆ εἰκόνα τῶν δυσχερειῶν, ἔστω καὶ ἀπλῆς εἰκασίας, τῶν μὲ ραγδαῖον ρυθμὸν συντελουμένων οἰκονομικῶν ἀνακατατάξεων. Ἀπὸ ἑλληνικῆς πλευρᾶς, γνωσταὶ εἶναι αἱ διαρθρωτικαὶ ἀδυναμίαι τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, ὅπως ὁ προέχων γεωργικὸς αὐτῆς χαρακτήρ, ἡ ὑποαπασχόλησις καὶ ἀνεργία, ἡ ὑπέρμετρος συγκέντρωσις τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος εἰς τὴν περιοχὴν τῆς πρωτευού-

σης, ή χαμηλή στάθμη τῶν ἐξαγωγῶν καὶ ἡ μεγάλη ἐξάρτησις ἐκ τῶν ἀδήλων πόρων. Παρὰ ταῦτα, ἡ ἑλληνικὴ οἰκονομία ἐμφανίζει οὐσιώδεις διαφορὰς ποσότητος καὶ ποιότητος ἐν σχέσει πρὸς τὴν γενικὴν κατηγορίαν τῶν ὑπαναπτύκτων χωρῶν. Αἱ ἰδιομορφίαι αὗται δεόν νὰ λαμβάνωνται πάντοτε ὑπ' ὄψιν, ἐφ' ὅσον μάλιστα ἡ διαδικασία τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως εἶναι ἰδιότυπος, ἀναλόγως τῆς διαρθρώσεως καὶ τοῦ σταδίου ἀναπτύξεως ἐκάστης χώρας. Πάντως, ἡ πλέον σημαντικὴ δυναμικὴ ἐξέλιξις τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν, ἡ ὁποία τρόπον τινά, πιέζει τὰς ἀμέσους ἐξελίξεις πρὸς σαφῆ κατεύθυνσιν καὶ ἐπιβάλλει ὠρισμένους ρυθμούς, εἶναι ἡ μεταβαλλομένη σχέσις τοῦ βαθμοῦ στενότητος τοῦ συντελεστοῦ τῆς παραγωγῆς ἐργασίας ἐναντι τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ κεφαλαίου.

Ἦδη, αἱ ἐπελθοῦσαι ἀλλοιώσεις ἐπιβάλλουν τὴν ριζικὴν ἀναθεώρησιν τοῦ μακροχρόνιου προγράμματος οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, καὶ τὴν ἐπείγουν ἐπανεξέτασιν π.χ. τῆς γεωργικῆς, βιομηχανικῆς καὶ ἐξαγωγικῆς πολιτικῆς. Εἰς τὸν τομέα τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, μετεβλήθησαν κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν τὰ δεδομένα τοῦ ὄγκου, τῆς συνθέσεως καὶ τῆς γεωγραφικῆς κατανομῆς τῆς ἀπασχολήσεως. Κατὰ γενικὴν ὁμολογίαν, τὰ δεδομένα καὶ αἱ συνθηκαὶ ἀπασχολήσεως ἐμφανίζουν ἔντονον διαφοροποίησιν διὰ δύο λόγους:

Τῆς ἐσωτερικῆς μετακινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ, ὑπὸ μορφήν ἐκροῆς τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ πρὸς τὰ ἀστικά κέντρα, καὶ τῆς μεταναστεύσεως πρὸς τὸ ἐξωτερικόν, ἡ ὁποία μὲ ἐπιταχυνόμενον ρυθμὸν ἀπὸ τοῦ 1960 καὶ ἐντεῦθεν, ἀπέβη ἀποφασιστικὸς προσδιοριστικὸς παράγων τοῦ μεγέθους, τῆς ποιοτικῆς συνθέσεως καὶ τῆς γεωγραφικῆς κατανομῆς τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας.

Συνεπείρ τῶν δύο αὐτῶν ἐξελίξεων, ἐμφανίζεται τὸ φαινόμενον τῆς «συνυπάρξεως» (κατὰ τομεῖς καὶ εἰδικότητα) ἀνεργίας καὶ πλήρους ἀπασχολήσεως. Ἐξεδηλώθησαν ἤδη συμπτώματα γενικῆς καὶ ἐποχικῆς στενότητος ἐργατικῶν χειρῶν, μὲ διάφορον βαθμόν, ἀναλόγως τοῦ τομέως τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος. Εἰς τὴν περίπτωσιν ὠρισμένων εἰδικότητων (κυρίως τῆς Βιομηχανίας καὶ τῶν Κατασκευῶν) ἐπικρατεῖ ἤδη πλήρης ἀπασχόλησις, μεγίστη ἔλλειψις καὶ ὑψηλαὶ ἀμοιβαί. Ἐπὶ πλέον, ἡ ἑλληνικὴ οἰκονομία ἐκδηλώνει ζήτησιν διὰ διαφόρους εἰδικότητας ὑψηλῆς ἐπαγγελματικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς στάθμης, τὰς ὁποίας εἰσάγει (συμβούλους ἐπιχειρήσεων, ὀργανωτὰς, ἐρευνητὰς κλπ.) μὲ σημαντικὴν δαπάνην.

Τὸ πρόβλημα τῶν ἐξαγωγῶν

Ὑπὸ τὸ πρίσμα τῶν δυναμικῶν αὐτῶν ἐξελίξεων εἰς τὸν τομέα τῆς ἐργασίας, αἱ ἀναγκαῖαι διαρθρωτικαὶ μεταβολαὶ τῆς χώρας παρουσιάζονται ὑπὸ διάφορον μορφήν καὶ ἔντασιν. Παρὰ ταῦτα, δὲν φαίνεται νὰ ἐπραγματοποιήθη ἡ ἀναγκαιοῦσα οὐσιώδης ἀναθεώρησις τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Χαρακτηριστικὸν σημεῖον βασικῶν διαφορῶν ὡς πρὸς τὴν ἐφαρμοστέαν πολιτικὴν εἶναι αἱ *ἐξαγωγαί*. Μολοντί ὑφίσταται ὁμοφωνία ὡς πρὸς τὴν ἀνάγκην τῆς ταχύτερας δυνατῆς προωθήσεως τῶν ἐξαγωγῶν (ποσοτικῶς) καὶ τῆς ἐξ ἴσου ταχείας

διαφοροποιήσεως αὐτῶν (ποιοτικῶς) διὰ τῆς προϊούσης συμμετοχῆς βιομηχανικῶν προϊόντων, τὰ ὅποια εὐνοοῦνται ἰδιαιτέρως διὰ τῆς κατὰ 60 % μειώσεως τῶν δασμῶν εισαγωγῆς εἰς τὴν Ε.Ο.Κ., παρὰ ταῦτα δίστανται αἱ ἀπόψεις ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν ἐνὸς τῶν κατ' ἐξοχὴν διαρθρωτικῶν προβλημάτων τῆς Ἑλλάδος, δηλαδή τῶν ἐξαγωγῶν. Ἡ περαιτέρω ἐξέτασις τοῦ θέματος τούτου θὰ ἀποδείξη τὴν μεγάλην σημασίαν τῆς ἐγκαίρου καὶ ὀρθῆς διαγνώσεως τῆς φύσεως τοῦ προβλήματος διὰ τὴν ἄμεσον ἐφαρμογὴν μιᾶς ἀποτελεσματικῆς καὶ συνεποῦς ἐξαγωγικῆς πολιτικῆς.

Κατὰ τὴν ἄποψιν τοῦ καθηγητοῦ κ. Α. Παπανδρέου, τὴν ὁποίαν θεωροῦμεν ἀναμφισβητήτως ὀρθότεραν, «ἡ χαμηλὴ ἐξαγωγικὴ ἰκανότης τῆς Ἑλλάδος εἶναι σύμπτωμα διαρθρωτικῶν ἀδυναμιῶν, ἀντιοικονομικῆς κατανομῆς τῶν πόρων καὶ ἔλλειπόντων κρίκων εἰς τὴν ἄλυσον τῆς διανομῆς καὶ ἐπιβάλλεται νὰ ἀντιμετωπισθῇ ὑπὸ τὸ πρῖσμα τοῦτο». (Βλ. Α. Γ. Παπανδρέου, *Στρατηγικὴ Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως τῆς Ἑλλάδος*, Κέντρον Οἰκονομικῶν Ἐρευνῶν, Ἀθήναι, 1962, σελ. 111). Ἐκ τῆς βασικῆς αὐτῆς διαγνώσεως τοῦ ἐξαγωγικοῦ προβλήματος τῆς Ἑλλάδος, ὁ καθηγητὴς κ. Παπανδρέου διαπιστώνει, ὅτι ἡ ἐξαγωγικὴ πολιτικὴ, ὑπὸ μορφήν προνομιακῆς πιστωτικῆς ἢ φορολογικῆς μεταχειρίσεως τῶν ἐξαγωγικῶν ἐπιχειρήσεων, δύναται ἐνίοτε νὰ ἀποβῇ σαφῶς ἐπιβλαβὴς μακροχρονίως, ἐνῶ βραχυχρονίως εἶναι ἀμφιβόλου ἀποδοτικότητος. Τοῦτο, διότι ὡς χαρακτηριστικῶς τονίζει, εἰς τὸν κορμὸν μιᾶς οἰκονομίας χαμηλῆς ἀποδοτικότητος ὅπως ἡ ἑλληνικὴ, δὲν δύναται νὰ μεταφουτεθῇ ἐκσυγχρονισμένος καὶ ἀποδοτικὸς ἐξαγωγικὸς τομεύς.

Ἡ ἀντίθετος διάγνωσις τοῦ ἐξαγωγικοῦ προβλήματος τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία καὶ αὕτη ὀρθῶς ἐξάγει τὴν προτεραιότητα τοῦ ἐξαγωγικοῦ προσανατολισμοῦ τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας, διευτυπώθη προσφάτως ὑπὸ τοῦ Διοικητοῦ τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος καθηγητοῦ κ. Ζ. Ζολώτα. Αἱ διαρθρωτικαὶ ἀδυναμίαι τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας ἀπὸ ἀπόψεως ἐξαγωγῶν ἀποδίδονται εἰς τὸν προσανατολισμὸν τῶν πρὸς τὴν «μικρὰν» ἐσωτερικὴν ἀγορὰν. Διὰ τῆς στροφῆς τῶν βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων ἐκ τῆς προστατευομένης ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς πρὸς τὴν εὐρύτεραν ἀγορὰν τῆς Ε.Ο.Κ. θὰ ἐπέλθῃ αὐτομάτως βελτίωσις τῆς ἀνταγωνιστικότητος τῶν διὰ τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ ἀρίστου μεγέθους, τῆς μειώσεως τοῦ κόστους καὶ τῆς ἀναδιοργανώσεως τῶν ἐν γένει. Κατὰ τὸν καθηγητὴν κ. Ζ. Ζολώταν, ἡ ἄποψις ὅτι, διὰ τὴν προώθησιν τῶν ἐξαγωγῶν πρωταρχικὴν σημασίαν ἔχει ἡ σκοπιμότης ἀρχικῆς ἰκανοποιήσεως ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς, παραβλέπει ὅτι «μόνον διὰ τῆς στροφῆς τῶν βιομηχανικῶν καὶ βιοτεχνικῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς τὰς μεγάλας ἀγορὰς τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ ἰδιαιτέρως τῆς Κοινότητος εἶναι δυνατὴ σημαντικὴ ἐπέκτασις τῆς παραγωγῆς, παράλληλος αὔξισις τῆς παραγωγικότητος καὶ ἐνίσχυσις τῆς ἀνταγωνιστικότητος τῶν ἑλληνικῶν προϊόντων». (Βλ. Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, *Ἐκθέσεις τοῦ Διοικητοῦ τῆς Τραπεζῆς ἐπὶ τοῦ Ἰσολογισμοῦ τοῦ ἔτους 1962*, Ἀθήναι, 1963, σελ. 17).

Ἡ ἐκ τῆς ἀνωτέρω διαγνώσεως προκύπτουσα ἐξαγωγικὴ πολιτικὴ περιλαμβάνει, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ἰσχυρὰ κίνητρα, δι' ἰδιωτικὰ παραγωγικὰς

ἐπενδύσεις, με προτεραιότητα εἰς τοὺς βιομηχανικοὺς κλάδους με ἐξαγωγικὰς δυνατότητας (π.χ. φορολογικὰ κίνητρα, διευκόλυνσις συγχωνεύσεως ἐπιχειρήσεων, διεύρυνσις τῶν ὁρίων τῆς μακροπροθέμου χρηματοδοτήσεως κ.λ.π.). Ἀντιθέτως, τονίζεται ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Ζ. Ζολώτα, ἡ ἐπίτευξις τῶν ἀνταγωνιστικῶν τιμῶν καὶ ἡ ἐπιτυχία τῶν ἑλληνικῶν ἐπιχειρήσεων ἐντὸς τῆς Ε.Ο.Κ. «εἰς μικρὸν μόνον βαθμὸν θὰ ἠδύνατο νὰ στηριχθῆ εἰς μείωσιν τῶν ἐξωτερικῶν ἐπιβαρύνσεων, ὡς εἶναι αἱ δαπάναι διὰ καύσιμα, ἠλεκτρικὸν ρεῦμα, τόκους ἢ μεταφορικὰς ὑπηρεσίας. Ἡ ἐξειδίκευσις καὶ ἡ τυποποίησις τῆς παραγωγῆς, ὡς καὶ ἡ αὔξησις τῆς παραγωγικότητος, ἀποτελοῦν τὰς βασικὰς κατευθύνσεις πρὸς τὰς ὁποίας εἶναι ἀπαραίτητον νὰ στραφοῦν αἱ βιομηχανικαὶ καὶ βιοτεχνικαὶ ἐπιχειρήσεις διὰ τὴν ἐπιβίωσιν καὶ ἀνάπτυξιν των εἰς τὰ πλαίσια τῆς Κοινότητος» (ἐνθ. ἄνωτ. σ. 21).

Βιομηχανικὴ ἀνάπτυξις καὶ ἐξαγωγαί

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἐρμηνείας τοῦ ἐξαγωγικοῦ προβλήματος τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας προκύπτουν δύο βασικὰ σημεῖα διαφωνίας.

Πρῶτον, ἡ *μορφή τῆς διαδικασίας βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως* τῆς Ἑλλάδος πρὸς εὐρύτεραν συμμετοχὴν τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων εἰς τὰς ἐξαγωγάς.

Δεύτερον, τὸ θέμα τῶν *προσδιοριστικῶν παραγόντων τοῦ ἐκάστοτε βαθμοῦ ἀνταγωνιστικότητος τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς ἐξαγωγικῆς ἰκανότητός του.*

Διὰ τὴν ἔρευναν τῶν δύο τούτων σοβαρωτάτων σημείων διαφωνίας ἐπὶ τῆς διαγνώσεως τοῦ ἐξαγωγικοῦ προβλήματος τῆς βιομηχανίας, εἶναι ἀπαραίτητον νὰ μετακινήθωμεν ἐκ τοῦ μακροοικονομικοῦ εἰς τὸ μικροοικονομικὸν ἐπίπεδον ἀναλύσεως, ἐξετάζοντες ὄχι τὴν βιομηχανίαν ἐν γένει, οὔτε ἕκαστον κλάδον αὐτῆς, ἀλλὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑφισταμένων παραγωγικῶν μονάδων, τὴν ἐσωτερικὴν διάρθρωσίν των, τὸ ὕψος τῆς παραγωγικότητος καὶ τὸν βαθμὸν ἀνταγωνιστικότητός των. Μόνον ἐπὶ τοιαύτης βάσεως θὰ προκύψῃ μετὰ σαφηνείας τὸ ὅλον πρόβλημα τῶν προϋποθέσεων τοῦ ἐξωστρεφοῦς προσανατολισμοῦ τῶν βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς τὴν Ε.Ο.Κ.

Πρὶν ἀσχοληθῶμεν με τὰ δύο ταῦτα σημεῖα, πρέπει νὰ τονισθῆ ὅτι τὸ κύριον βάρος τῆς ἀναπροσαρμογῆς πρὸς τὰ νέα ἀνταγωνιστικώτερα ἐκ τῆς συνδέσεως δεδομένα, θὰ φέρῃ ἡ μεγίστη πλειοψηφία τῶν βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων, αἱ ὁποῖαι παράγουν ὑποκατάστατα εἰσαγωγῶν διὰ τὰς ἀνάγκας ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς. Ἡ σφοδρότερα μάχη κατόπιν τῆς συνδέσεως θὰ δοθῆ εἰς τὸν τομέα τῆς ὑποκαταστάσεως τῶν εἰσαγωγῶν, διότι, μετὰ τὸ μεταβατικὸν στάδιον, ἡ ἑλληνικὴ βιομηχανία θὰ κληθῆ νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἐντὸς τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου τὸν ἀνταγωνισμόν τῶν ὁμοειδῶν ἐπιχειρήσεων τῆς Ε. Ο. Κ. Θὰ ἀπέβαιεν ἐθνικῶς ἐπιζημία, ἐὰν ἡ εὐλογος «ψύχωσις» με τὰς ἐξαγωγάς, ἐπεσκίαζε τὰ τεράστια προβλήματα ὄχι μόνον ἐπιβιώσεως ἀλλὰ καὶ ἀναπτύξεως τῶν βιομηχανιῶν παραγωγῆς ὑποκαταστάτων τῶν εἰσαγωγῶν.

Ὡς πρὸς τὸ θέμα τῆς μορφῆς τῆς διαδικασίας βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἐξαγωγῶν, πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν τὰ ἑξῆς: Δὲν τίθεται ζήτημα σκοπιμότητος ἐξυπηρετήσεως τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς, ἀλλὰ πιθανῶν *φυσιολογικῶν* μεταβολῶν. Συμφώνως πρὸς τὴν διεθνή πείραν καὶ τὰς ἀπόψεις ὠρισμένων διακεκριμένων οικονομολόγων, τὸ ζωτικὸν πρόβλημα τῆς διαφοροποιήσεως τῶν ἐξαγωγῶν τῶν καθυστερημένων χωρῶν διὰ τῆς εὐρυτέρας συμμετοχῆς βιομηχανικῶν προϊόντων ἐπιλύεται ὡς *ὑποπροῖον* τῆς φυσιολογικῆς διαδικασίας ὑποκαταστάσεως τῶν εισαγωγῶν βιομηχανικῶν προϊόντων.

Αἱ εισαγωγαὶ βιομηχανικῶν προϊόντων, αἱ ὁποῖαι συνήθως ἀνέρχονται εἰς ἑκατοντάδας ἑκατομμυρίων δολλαρίων, ἀποτελοῦν διὰ μίαν ὑπανάπτυκτον χώραν ἔνδειξιν ὕφισταμένης ἐνεργοῦ ζήτησεως καὶ ὑπόδειξιν πρὸς ποίαν κατεύθυνσιν πρέπει νὰ στραφῇ ἡ ἰδιωτικὴ βιομηχανία. Κατὰ τὴν λίαν προσφυᾶ ἔκφρασιν τοῦ καθηγητοῦ κ. Α. Ο. Hirschman, αἱ εισαγωγαὶ εἶναι τὸ «ἰσότοπον», τὸ ὁποῖον εἰσάγει εἰς τὸν ὄργανισμόν μιᾶς χώρας τὸν δυναμισμόν καὶ παρέχει εἰς τὸν ἐγχώριον ἐπιχειρηματίαν τὴν δωρεὰν ἔρευναν τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς. Κατὰ τὸν καθηγητὴν Η. Chenery, τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν τῆς αὐξήσεως τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς εἰς τὰς ὑπανάπτυκτους χώρας ὀφείλεται εἰς τὴν βαθμιαίαν ὑποκατάστασιν τῶν εισαγομένων βιομηχανικῶν προϊόντων. Ἐπίσης κατὰ τὸν καθηγητὴν Α. Hirschman αἱ οικονομικῶς καθυστερημένα χῶρα τείνουν νὰ *ἀναπτύξουν συγκριτικὰ πλεονεκτήματα εἰς τὰ εἶδη τὰ ὁποῖα εἰσάγουν*. Τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ παραδοξολογίαν διότι αἱ ἐξαγωγαὶ βιομηχανικῶν προϊόντων στηρίζονται κατὰ μεγάλην πλειοψηφίαν προηγουμένως ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς.

Τέλος, κατὰ τὸν Η. Linder ἡ συνήθης διάκρισις μεταξύ παραγωγῆς ὑποκαταστάτων τῶν εισαγωγῶν καὶ ἐξαγωγικῶν προϊόντων ἀναφορικῶς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως δὲν ἰσχύει δι' ὀλόκληρον τὸν τομέα τῆς βιομηχανίας, διότι τὰ δυνητικῶς ἐξαγωγίμα καὶ εισαγωγίμα προϊόντα εἶναι τὰ αὐτά. Ἐν πράγματι, εισαγόμενον προϊόν, τῆς σήμερον, εἶναι δυνητικῶς ἐξαγωγίμον αὔριον, καὶ ἀντιστρόφως. Ἐὰν ἐξετάσωμεν τὴν παραγωγὴν ἑνὸς βιομηχανικοῦ προϊόντος ὑποκαταστάτου τῶν εισαγωγῶν, τοῦτο δύναται νὰ μεταβληθῇ ἐξ ἑνὸς δυνητικοῦ εἰς πράγματι ἐξαγωγικὸν προϊόν. «Πράγματι, αἱ σημεριναὶ εισαγωγαὶ δύνανται νὰ ὑποδείξουν ποῖα προϊόντα εἶναι δυνατόν νὰ μεταβληθοῦν εὐχερέστερον εἰς ἐξαγωγικά προϊόντα τῆς αὔριον».

Ἐσωστρεφῆς καὶ ἐξωστρεφῆς διεύρυνσις τῆς ἀγορᾶς

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω παρατηρήσεων προκύπτει ὅτι, ὁ γενικὸς χαρακτηρισμὸς τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς ὡς «στενῆς», ἀνεξαρτήτως κλάδου καὶ ἐπιχειρήσεων καὶ ἡ ὑποχρεωτικὴ ἀναζήτησις τοῦ ἀρίστου μεγέθους ἀποκλειστικῶς ἢ καὶ κατ' εὐθείαν διὰ τῶν ἐξαγωγῶν, δὲν εὐσταθεῖ. Οὕτω, προκειμένου περὶ Ἑλλάδος, ἡ εισαγωγὴ βιομηχανικῶν προϊόντων τελικῆς καταναλώσεως, ἀξίας

300 εκατομμυρίων δολλαρίων, αντιπροσωπεύει αντίστοιχον ζήτησιν καὶ δυνητικῶς ἀντιστοιχῶς εὐρείαν ἀγοράν, τὴν ὅποιαν ἐὰν δυνηθοῦν νὰ ἐκμεταλλευθοῦν αἱ βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις, θὰ ἐπιτύχουν τὴν *ἐσωστρεφεῖ διευρύνουσιν* τῆς ἀγορᾶς, ἀντὶ τῆς *ἐξωστρεφοῦς διευρύνσεως*, τὴν ὅποιαν ἀντιπροσωπεύουν αἱ ἐξαγωγαί. Ἡ ὑποκατάστασις τῶν εἰσαγωγῶν δύναται νὰ διευρύνῃ τὰ ὅρια τῆς παραγωγικῆς λειτουργίας πλείστον ἐπιχειρήσεων εἰς τοὺς περισσότερους βιομηχανικοὺς κλάδους. Συνεπῶς, αἱ σήμερον «ἀσφυκτιῶσαι» ἐπιχειρήσεις θὰ δυνηθοῦν, διὰ τῆς ὑποκαταστάσεως τῶν εἰσαγωγῶν, νὰ ἐπιτύχουν, ὅπως καὶ διὰ τῶν ἐξαγωγῶν, τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ ἀρίστου μεγέθους, τῆς ἀρίστης συνθέσεως καὶ τοῦ ἀρίστου ἀριθμοῦ κατὰ κλάδον.

Ἡ ἀξιοποίηση τῶν πλεονεκτημάτων ἐκ τῆς ἐσωστρεφοῦς διευρύνσεως τῆς ἐλληνικῆς ἀγορᾶς, ἡ ὅποια μακροχρονίως ἐπεκτείνεται κατὰ τὸν ρυθμὸν αὐξήσεως τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, ἀσφαλῶς θὰ διευκολύνῃ τὰς ἐξαγωγάς. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, θὰ δημιουργηθῇ σχέσις κυκλικῆς συσσωρευτικῆς ἀριστοποιήσεως διὰ τῆς ἠϋξημένης ὑποκαταστάσεως τῶν εἰσαγωγῶν καὶ τῆς ταυτοχρόνου ἐξαγωγῆς ποσοστοῦ τῆς παραγωγῆς. Τοιοῦτοτρόπως, δεδομένη ἐπιχείρησις δύναται νὰ προσεγγίσῃ ταχύτερον τὸ σημεῖον τοῦ τεχνικοοικονομικοῦ ἀρίστου μεγέθους. Τοῦτο ὑποδηλοῖ ὅτι, ἀντιθέτως πρὸς τὴν κρατοῦσαν ἄποψιν, αἱ ἐξαγωγαὶ θὰ ἀποτελοῦν ἀρχικῶς τὸν *ἀβέβαιον* καὶ *ὀριακὸν παράγοντα ἐξασφαλίσεως τοῦ ἀρίστου μεγέθους* τῶν παραγωγικῶν μονάδων ἐν Ἑλλάδι. Ἐὰν ὁμως ὑπερβοῦν τὸ συμβατικὸν ποσοστὸν τοῦ 20–30% τῆς ὀλικῆς παραγωγῆς διὰ τὰς ἐξαγωγάς, αἱ ἐν λόγῳ ἐπιχειρήσεις θὰ εὐρίσκωνται ἐπὶ ἰσχυροτέρας ἀνταγωνιστικῆς βάσεως, ἀλλὰ πάντοτε θὰ ἀντιμετωπίζουσι τὸν κίνδυνον τῆς ὀλικῆς ἢ μερικῆς ἀπώλειας τῆς ἀνταγωνιστικότητός των, τόσον λόγῳ δυσμενῶν ἐσωτερικῶν ἐξελίξεων, ὅσον καὶ ἐξωτερικῶν, ἢ ἀμφοτέρων. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προέκυψεν ὅτι, συμφώνως πρὸς τὴν διεθνή πείραν, καὶ τὰ ὑπάρχοντα δεδομένα, προηγήθη σχεδὸν πάντοτε, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων (ὡς τὸ ἀλουμίνιον παρ' ἡμῖν), ἡ ἐπιτυχὴς καὶ ἀνταγωνιστικὴ ὑποκατάστασις τῶν εἰσαγωγῶν, ἠκολούθησαν δὲ αἱ διαρθρωτικαὶ ἀνακατατάξεις, ἀργότερον δὲ ἡ οἰκονομία ἀπέβη προοδευτικῶς ἀνταγωνιστικὴ ἐπὶ διεθνοῦς βάσεως. Ἐὰν ὁμως ἡ Ἑλλάς καταστῇ ἀπ' εὐθείας ἐξαγωγικὴ εἰς μεγάλην κλίμακα, τότε, ὅπως ἡ Ἀθηναῖ ἐξῆλθε ἀνοπλος ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διός, θὰ ἐξέλθῃ καὶ ἡ ἐλληνικὴ οἰκονομία ἐκ τοῦ προστατευτικοῦ της κλοιοῦ ἀνταγωνιστικὴ ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς συνδέσεως. Τότε θὰ πρόκειται περὶ ἀληθοῦς θαύματος.

Ἡ Ἀνάγκη ἀναθεωρήσεως τῆς πολιτικῆς

Τὸ δεῦτερον σημεῖον τῆς διαφόρου ἀντιμετωπίσεως τοῦ ἐξαγωγικοῦ προβλήματος συνίσταται εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν προσδιοριστικῶν παραγόντων τῆς ἀνταγωνιστικότητος τῶν ἐλληνικῶν ἐπιχειρήσεων. Ὡς γνωστὸν, ἡ ἱκανότης πρὸς ἐξαγωγήν δεδομένης ἐπιχειρήσεως, ἐφ' ὅσον δὲν στηρίζεται εἰς ἀμέσους ἢ ἐμμέσους ἐπιδοτήσεις, εἶναι συνάρτησις τοῦ κόστους παραγωγῆς

καί διαθέσεως τῶν προϊόντων ἔναντι τῶν ὁμοειδῶν προϊόντων τῶν ἀνταγωνιστικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἡ συσχέτισις αὕτη μεταβάλλεται συνεχῶς ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν τεχνολογικῶν ἐξελίξεων καὶ τῶν ἀλλοιώσεων τῶν διαφόρων συντελεστῶν τοῦ κόστους παραγωγῆς. Πρόκειται περὶ δυναμικῆς καὶ συνεχοῦς διαδικασίας παρατηρουμένης εἰς ὅλας τὰς χώρας. Λόγω τῶν μεταβολῶν αὐτῶν ὁλόκληροι χώροι (ὅπως ἡ Δυτικὴ Γερμανία πρὸ ἔτους, καὶ ἡ Ἰταλία ἐφέτος), διαπιστώνουν κάμψιν τῆς ἐξαγωγικῆς τῶν ἰκανότητος, λόγῳ μεταβολῆς τοῦ σχετικοῦ βαθμοῦ ἀνταγωνιστικότητος τῶν προϊόντων τῶν ἐν συγκρίσει πρὸς ἐκεῖνα τῶν ἄλλων χωρῶν.

Ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς ἀναμφισβητήτου αὐτῆς διαπιστώσεως ἡ ἐξαγωγικὴ πολιτικὴ ἐν Ἑλλάδι ἐλπίζει ὅτι, διὰ τῆς θεσπίσεως ὑποχρεωτικῶν ποσοστῶν ἐξαγωγῆς (20% τὸ 1ον καὶ 2ον ἔτος καὶ 25% ἀπὸ τοῦ 3ου ἔτους τῆς λειτουργίας τῶν ἐπιχειρήσεων βάσει τοῦ Ν. Δ. 4256/1962), θὰ ὑποδείξῃ ἀφ' ἑνὸς εἰς τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν ποῦ πρέπει νὰ ἀναζητήσῃ τὸ ἴδιον συμφέρον τῆς, θὰ τὰς μεταβάλλῃ δὲ εἰς ἐξαγωγικὰς διὰ τῆς μεθόδου τῶν ἀνειλημμένων ὑποχρεώσεων. Πλὴν ὅμως, τὰ ἐτήσια αὐτὰ ποσοστὰ τῶν ὑποχρεωτικῶν ἐξαγωγῶν τῆς παραγωγῆς ἀπεδείχθησαν ἤδη τόσον ὑψηλά, ὥστε τὰ παρεχόμενα ποικίλα κίνητρα νὰ κρίνονται ὡς «δῶρον ἄδωρον». Ἡ καθιέρωσις τοῦ αὐθαιρέτου τούτου καὶ καθαρῶς ποσοτικοῦ κριτηρίου διὰ τὴν ταχεῖαν παροχὴν ἀδείας ἰδρύσεως ἔσχεν ἤδη ἀπιθάνους συνεπειάς, ὅπως τὴν ἐγκατάστασιν μεταχειρισμένου μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τέλος, ὁ ἀντιφατικὸς χαρακτῆρ τῆς ἐξαγωγικῆς πολιτικῆς ἀποκαλύπτεται ἐν ὅλῃ τοῦ τῆ ἐκτάσει ἐκ τοῦ ἄρθρου 2 τοῦ ὡς ἄνω Ν. Δ. 4256, βάσει τοῦ ὁποίου δὲν ἐπιβάλλεται ἡ ποινὴ τῆς αὐτομάτου προσαυξήσεως τοῦ φόρου κύκλου ἐργασιῶν κατὰ 100% μόνον ἐὰν ἡ μὴ ἐκπλήρωσις τῶν ἐξαγωγικῶν ὑποχρεώσεων ὀφείλεται εἰς ἀπαγόρευσιν ἐκ μέρους τῆς Διοικήσεως τῶν ἐξαγωγῶν!

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐλπίζεται νὰ προέκυψεν ἡ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη ἀναθεωρήσεως τῆς ἀσκουμένης πολιτικῆς ἐπὶ ἐνὸς τῶν σοβαρωτέρων διαρθρωτικῶν προβλημάτων τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας, δηλαδὴ τῶν ἐξαγωγῶν. Ἐκ τῆς ὀρθῆς διαγνώσεως τοῦ χαρακτῆρος καὶ τοῦ μεγέθους τοῦ διαρθρωτικοῦ τούτου προβλήματος δύναται καὶ μόνον νὰ χαραχθῇ ἡ ἐνδεδειγμένη ἀποτελεσματικὴ πολιτικὴ. Τὰ ἐκ τῆς συνδέσεως χρονικὰ ὅρια προσδίδουν ἰδιάζουσιν ὀξύτητα εἰς τὰ προβλήματα ἀναδιαρθρώσεως τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας. Ἡ πάροδος τοῦ χρόνου περιορίζει τὰς κινήσεις τῆς στρατηγικῆς τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, καθιστῶσα τὰ ἐνδεχόμενα σφάλματα σοβαρώτερα ἢ πρότερον, διότι ἐκλείπουν σταθερῶς τὰ περιθώρια τῶν πειραματισμῶν.